

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

AZ 1902. ÉV UTOLSÓ NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványok osztályának* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 1950 db., ajándék útján 91 db., vétel útján 192 db., összesen 2233 db. nyomtatvánnyal szaporodott. Ezen felül köteles példány czímén beérkezett gyászjelentés 947 db., alapszabály 81 db., műsor 186 db., hivatalos irat 38 db., perirat 18 db., színlap 920 db., falragasz 663 db., püspöki körlevél 24 db., zárszámadás 144 db., vegyes 385 db., összesen 3406 db. apró nyomtatvány.

Vételre fordítottatott 3464 korona 74 fillér és 3 márka.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a könyvtár anyagát: Baranyai Béla Pécs, Csics Ödön Erzsébetfalva, Direktion der k. bayer. Hof- und Staatsbibliothek München (3 db.), Dunamelléki ref. egyházkerület (3 db.), Földmívelésügyi miniszterium, Fővárosi közmunkatanács, Fraknói Vilmos (3 db.), Fränkel Bertalan, Garcia Genaro Mexikó, Gebhardt O. L. Leipzig, Gohl Ödön, Istvánffi Gyula, Jorga N. Bucuresti (2 db.), Kaiser. Akademie der Wissenschaften Wien (2 db.), Képviselőházi iroda (7 db.), Kereskedelemügyi miniszterium (4 db.), Kereszty István, Kovács Sándor Pozsony, Kgl. norszke videnskabers selskab Trondhjen, Königl. Universitäts-Bibl. Upsala, Köteles Mihályné Czegléd, Magyar Aero-Club, M. kir. központi stat. hivatal (2 db.), M. kir. állami számvevőszék elnöksége, Magyar Könyvszemle szerkesztősége (4 db.), Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósága (2 db.), Magyar Numismatikai Társaság, Magyar Tudományos Akadémia (12 db.), Márki Sándor Kolozsvár, Merwart Karl Wien, Ministère de l'instruction publique Paris, Ödönffy László, Pálffy Gyula

Maros-Vásárhely, Statist. Central-Commission Wien (7 dr.), Szent-Imrey Kálmán, Szilassy Zoltán, Téglás Gábor Déva, The university of Chicago Press, Vallás- és közoktatásügyi miniszterium (2 db.), Vörös János (2 db.), Walter Gyula Esztergom.

Nevezetesebb szerzemények: Az elmúlt évnegyed legkiválóbb szerzeménye a Heltai Gáspár által fordított Új-Testamentum 1562-iki kolozsvári kiadásának egy teljes és igen jó állapotban lévő példánya (260 korona). Továbbá a legkorábbi ismert brassói nyomtatványok gyűjteménye úgymint: 1. *Sententiae ex libris pandectarum juris civilis decerptae. Coronae, 1539.* 2. *Mimi Publani Enchiridion Xisti Pythagoria.* 3. *Lucii A. Senecae de quatuor virtutibus liber unus, 1539.* 4. *Catonis disticha moralia, 1539.* 5. *Divi Aurelii Augusti Haereseon catalogus, 1539.* 6. *Sententiae ex omnibus operibus divi Augustini decerptae. 1539.* E hat darab Honter-féle munkával, melynek ritka volta indokolttá teszi az aránylag magas 600 korona vételért, együtt most már a brassói nyomdatermékek oly gazdag sorozatát birja könyvtárunk, aminővel egyetlen más gyűjtemény sem dicsekedhetik. Ezekon felül megemlíthetjük még a következő szerzeményeket is: *Rituale Agriense, 1666., Comenii Janua linguae latinae. Leutschoviae, 1693. Fasciculus piarum considerationum, Tyrnaviae, 1690. Dévai Quies hyberna, Leutschoviae. Benyeczki, Magyar rithmusok, Colosvár, 1682. Eckius, De mundi contemptu, Cracoviae, 1528.*

A könyvtár helyiségeiben 7824 egyén 17675 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 758 egyén 1066 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 1505 munka osztályoztatott, a melyekről összesen 2039 czédula készítettett. Kötés alá készítettett 365 mű 498 kötetben. A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe a negyedév folyamán 476 csomag érkezett; ugyaninnen 517 levél expedíaltatott, amelyekből 90 reklamálás volt. Az 1897. évi XLII. törvényzikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosok ellen peres eljárás megindítása 21 esetben kéretett.

Végül meg kell még emlékeznünk arról is, hogy a M. N. Múzeum Széchenyi-Országos-Könyvtára, azon fényes ünnepek alkalmából, a melyekkel megalapításának századik évfordulója megünnepeletett, állandó kiállítást rendezett, bemutatva gazdag anyagának sok nagybecsű kincsét, ritkaságát a legrégebb nyelvemléktől a legújabb idők irodalmi ereklyéjeig. A természetők szerint csoportosított szemelvényekhez főleg a nyomtatványok osztálya, a kéziratári és levéltári osztály szolgáltatta az anyagot. E kiállítás keretében kívánta könyvtárunk legalább némileg szemlélhetővé tenni, hogy a nagynevű alapító Széchenyi Ferenc által létesített alapon, a nemzet áldozatkészsége, a törvényhozás és kormány gondozása mily mérhetetlen gazdaggá tette száz év leforgása alatt az ország legnagyobb és egyetlen nemzeti gyűjteményét.

II.

A *kézirattár* összesen 1 kodex, 5 kézirrattal, 58 db. irodalmi levéllel és 7 db. fényképmásolattal gyarapodott. Ebből 1 kézirat és 18 db. irodalmi levél ajándék. Ajándékozók voltak: a m. kir. kereskedelmi miniszterium és Petrovay György. Vételre összesen 139 kor. fordítottatott. A gyarapodás nevezetesebb darabjai voltak: Árkosi Benedek XVII. századi unitárius írónk eddig ismeretlen elmélkedései és könyörgései; az 1900. évi párisi nemzetközi kiállítás magyar történelmi csoportjának törzskönyve; továbbá az olasz renaissance korából Notationes a Jacomo da Trento.

A negyedévi szerzemény feldolgozásán kívül folytattatott az irodalmi levelestár betürendes átalakítása, a történelmi és irodalomtörténelmi kiállítás számára pedig kiválasztatott 72 kodex és 65 kézirat.

III.

A *hírlap-könyvtár* gyarapodása köteles példányokból 128 évf. 22697 szám (ezek közül számonként 5316 szám). A könyvtárban 679 olvasó 1407 kötetet, a házon kívül 19 olvasó 51 kötetet, összesen 698 olvasó 1458 kötetet használt.

Czéduláztatott 71 hírlap 99 évfolyama, átnézetett 280 évfolyam 22,697 száma, könyvkötőtől haza érkezett 459 kötet hírlap; ezért utalványoztatott 1505 kor 92 fill. (A mult negyedben történt szállításért szintén utalványoztatott 227 kor. 60 fill.) Kötés alá adatott 230 kötet hírlap.

A köteles példányok, melyek a kimutatással (csomagokban) beérkeztek, a gyarapodási könyvbe irattak és a nyilvántartási lapokra vezetettek; ezeken kívül a számokban beérkezett hírlapok is összegezve hetenként beirattak és elhelyeztettek. A csomagküldeményekben hiányzó hírlapszámok azonnal reklamáltattak és ezek is följegyeztettek.

A történelmi és irodalomtörténelmi kiállításban a »Hadi Lapok«, Csík-Szereda, 1849. júl. 4. számával van a hírlap-könyvtár képviselve.

IV.

A *levéltár* ajándék útján 75, vétel útján 25, letétemény útján 8 drb. irattal, összesen 103 darabbal és egy családi levéltárnak több ezer darabot kitevő anyagával gyarapodott.

Vételre fordítottatott 178 korona.

A törzsanyag gyarapodásából a középkori iratok csoportjára 6, az újközépkori iratokéra 71, a nemesi iratokra 3, az 1848/49-es gyűjteményre 6, a czebihíratok csoportjára 14 darab esik.

Ajándékaikkal néhai Barabás Miklós örökösei, Berzsenyi Gerő dr. (Lengyel-Tóti), Czapkay Imre földbirtokos (Kis-Szeben),

Kolosy István cs. és kir. kamarás, huszár kapitány, Limbeck Béla, Püspöky Graczián, özv. Schönerer Aladárné és Setéth Endre, letétemény útján néhai Szerdahelyi István örökösei, Szögyény-Marich László v. b. titkos tanácsos, berlini nagykövet és Tasner Géza gyarapították gyűjteményünket.

A törzssanyag gyarapodásából Róbert veszprémi püspök 1322-iki kiadványa, az újabbkori iratok közül Deák Ferencz 4 drb birtokügyekre vonatkozó irata, a czéhiratok közül egy 8 darabból álló XVI—XVII. századi gyűjtemény, mely magyarországi borbély czéhekre vonatkozik és a kőszegi szűjgyártó czéhek XVII. és XVIII. századi iratai (5 drb.) érdemelnek említést. Az 1848/49-es gyűjtemény 4 drb Czapkay József-re vonatkozó irattal gyarapodott, ezek között van Kossuthnak Czapkay részére 1852-ben kiállított bizonyítványa és Lincoln Abrahamnak, az Egyesült-Államok elnökének 1865 január 20-ikán kelt eredeti levele.

A nemesi iratok új gyarapodása: 1. 1514. ápril 14. II. Ulászló címeres levele Keczer Ferencz részére, 2. 1649. február 4. III. Ferdinánd címeres levele Nehéz, másként Pozsonyi András részére (Torna vármegye 1650 július 7-ikén kelt átíratában) 3. 1730. december 13. Bécs. III. Károly címeres levele Kozma Lőrincz és Simon részére.

Az örök letéteményül elhelyezett családi levéltárak csoportja az ágcsermői Szerdahelyi család levéltárával gyarapodott, mely néhai Szerdahelyi István végrendelkezése alapján került a Magyar Nemzeti Múzeumba. E levéltárral a családi letétemények száma 55-re emelkedett.

A lefolyt évnegyedben 24 kutató 6151 drb iratot, 6 kötet levelezést és 1 pecsétet használt; kikölcsondított 3 térítvényre 1 drb ny., 2 pecsét és 1 fénykép.

Az új szerzemények feldolgozásán és a végleges növedéki napló vezetésén kívül folytattatott a középkori iratok czédulázása, mely az 1432 évig s az 1848/49-iki kiáltványok lajstromozása, mely 1849 július 31-ikéig haladt.

A családi letétemények közül befejeztetett a gróf Bethlen család marosvásárhelyi levéltára lajstromozatlan részének rendezése; az egész levéltár anyagáról a kimutatás most készül. Rendeztetett és felállítatott a Kvassay család levéltára; e letétemény 7 drb középkori oklevél másolatán kívül 32 drb XVI., 365 drb XVII., 274 drb XVIII., 31 drb XIX. századi iratot, 9 drb genealogiai táblát és 32 drb levéltári lajstromot, összesen 750 drb iratot foglal magában. Folyamatban van még a báró Bánffy család levéltárának rendezése és a Szent-Ivány család levéltáráról készített lajstrom reviziálása.

A könyvtári osztálynak a Magyar Nemzeti Múzeum jubileuma alkalmával megnyilt történeti és irodalomtörténeti kiállí-

tásán a levéltár 93 drb középkori oklevéllel, 92 drb újabbkori irattal, 25 drb czímeres levéllel, 1 drb czéhlevéllel és 28 drb az 1848/49-iki szabadtágharczra vonatkozó irattal és apró nyomtatványnyal vett részt.

A MÚZEUMOK ÉS KÖNYVTÁRAK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK SZERVEZETE.

(Közzététetik a nm. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1902. évi 92094. számú rendelete folytán.)

1. Magyarország ama közművelődési, tudományos és irodalmi egyesületei és intézetei, melyek múzeumot, könyvtárat vagy bármely közművelődési célú szolgáló gyűjteményt tartanak fenn, valamint a közművelődési célokat szolgáló önálló gyűjtemények, muzeumok és könyvtárak, e gyűjtemények gyarapítása, szaporítása és közhasznú értékesítése érdekében országos szövetséget alakítanak a »Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetsége« cím alatt.

2. Az előbbi szakaszban megjelölt egyesületek és intézetek, melyek az e célra kifejtendő közös működésben részt akarnak venni, jogosítva vannak az Országos Szövetségben magukat két tag által képviseltetni, még pedig egyesületek lehetőleg az elnökség által, a múzeumok és könyvtárak s egyéb gyűjtemények pedig vezetők (igazgató, őr, könyvtárnok stb.) által. A kiküldöttek minőségüket mindig a szövetségi gyűlést megelőzőleg a szövetség titkári hivatalánál igazolni tartoznak.

3. A »Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségé«-nek ezenkívül tagjai: a »Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsá«-nak, valamint a »Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségé«-nek összes tagjai. Az Országos Szövetség magát szakférfiakkal s az ügy iránt érdeklődőkkel kiegészítheti, de minden egyes esetben csak a vallás- és közoktatásügyi miniszternek jóváhagyása mellett. Egyes ülészakokra a szövetség szakértőket miniszteri jóváhagyás nélkül, de szavazati jog nélkül is meghívhat a maga körébe, valamint meghívhatja — ugyancsak szavazati jog nélkül — az oly érdeklődőket, kik valamely indítványt terjesztettek a szövetség elé. A magyar kir. miniszterek jogosítva vannak az Országos Szövetségben magukat egy, esetleg két taggal képviseltetni.

4. Az Országos Szövetség minden esztendőben legalább egyszer Budapesten vagy esetleges meghívások figyelembe vételével saját elhatározásához képest valamely vidéki helyen rendes közgyűlést tart, melynek tagjai:

a) az országos szövetséghez tartozó egyesületek és intézetek képviselői;